

MANUEL MARÍA: A VOZ NATURAL DUN "LABREGO CON ALGO DE POETA" (IV)

por Emilio Xosé Ínsua

Abordamos neste artigo aquela parte da poesía manuelmariá máis explicitamente volcada á transmisión dunha mensaxe de amor pola natureza. Esta faceta do noso poeta, como dixemos, é unha auténtica corrente de fondo que emerxe, con máis ou menos intensidade, en practicamente todos os poemários que editou, comezando polo seu famosísimo *Terra Chá*.

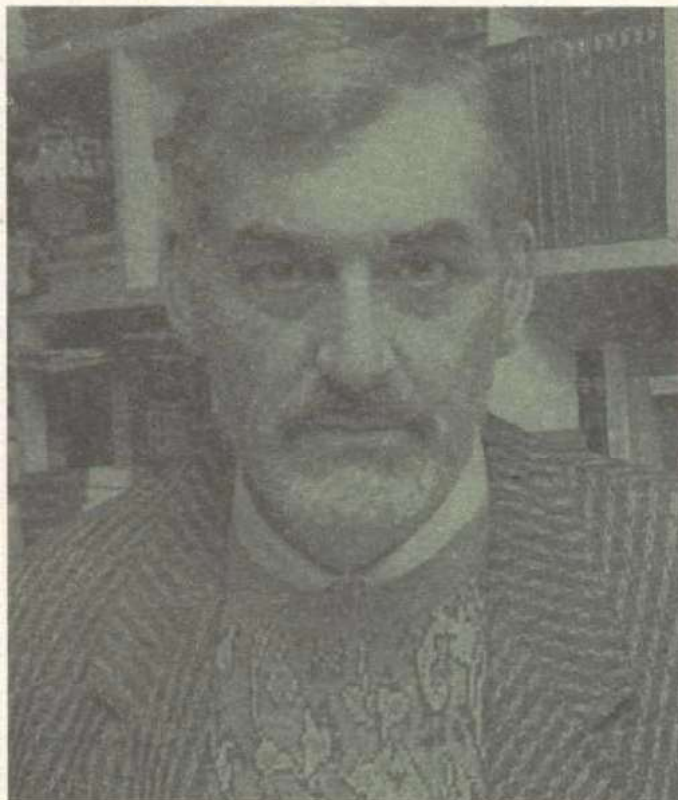
Este poemário que citamos constitúe todo el un canto á paisaxe chairega e aos seus elementos: toxos, carpazas, cucos, melros, carballeiras, castiñeiros, cans, brétemas, neve, herba verde ou seca, nabos, orballo, poceiras, regatos, montes, ríos... Precisamente ao pai dos ríos galegos van adicados estes versos:

*"O Miño é vello e tristeiro:
sempre vai mudo e vai senlleiro.
No inverno semella que marmura
un sagredo con forte voz escura.
Un escoita atento i esperanzado
i o vello Miño sempre vai calado".*

É ben certo, sen embargo, que nos versos finais deste poemário *Terra Chá* (1ª edición, 1954) Manuel María xa facía amargas reflexións acompañadas dunha sorte de aviso-lamento pola degradación dunha paisaxe tan singular e tan vencellada afectivamente á súa persoa:

*¡Agora non podo recoñecer a terra miña!
¡Non podo recoñecer lugares que tripei! (...)
Camiñei por toda a Chaira moi contento
cantándolle ás estrelas i ás rapazas.
Cantando á terra, ás árbores, ó vento
Cantando ós homes, ó gando i ás carpazas.
Agora xa non canto. ¡Choro!. Os tratadores
desfixéronlle a face á miña Terra Chá! (...)
¡Á miña terra puxéronlle outros traxes
i andan agora poñéndolle outra alma!
¡Foron desaparecendo camiños e paisaxes
i hastra os ríos perderon a súa calma!
Colonizaron a terra Chá tan colonizada
que a trocaron noutra terra diferente.(...)"*

En *Canciós do lusco ó fusco* (1970), concretamente na "Canción do intre de ollar a propia terra", Manuel

María deita unha ollada amorosa sobre Galiza, entendida como resultado da simbiose de tres elementos: paisaxe, historia e xente.

*"Ergo os meus ollos namáis polo lecer
de mirar a nai terra tan fermosa.
¡Galicia pra vivir e pra morrer;
terra túa e máis miña, terra nosa! (...)
Homes e terras fante a ti, Galicia;
ti eres mar, terra, homes, ruín sorte.
¡Galicia na tristura e na ledicia,
xogándote a ti mesma a vida ou morte!"*

Esta visión, chea de emoción e amor, reaparecerá unha e outra vez nos poemas do noso escritor, quen se detén a cantar a marabilla da natureza declarada por todo tipo de criaturas:

*(..) Contempro con amor
os carballos destemidos;
os fortes castiñeiros;
os piñeiros musicales;
as abidueiras finas
como asubíos
e brancas como o mármore;
os amieiros de follas
cor de mel, habitados
por ventos e paxaros;
os freixos que, nos eixos
dos carros, son canción;
os salgueiros que se ollan,
fachendosos, nos regatos;
os bimbios delgados
i amarelos;
as mirteiras recedentes;
os buxos duros coma o ferro;*

A natureza na literatura

as hedras i o acibro
sempre verdes;
os cipreses e loureiros,
tan serios, ergueitos
nos hortos familiares;
as carpazas,
as uces,
as carqueixas,
os toxos de froles de ouro;
as xesteiras escuras,
as codeseiras (...)"

Aldraxe contra a xistra (1973)

O canto xeral de Manuel Maria á natureza vai-se particularizar, con moita frecuencia, en poemas e versos dirixidos a elementos moi concretos desta. Así acontece coa horta familiar da súa infancia en Outeiro de Rei:

"A horta familiar, coa súa fronteira
de pedra e chantos disconformes,
recende dun xeito maravilloso
e penetrante. É o meu reino.
As miñas árbores son o cedro,
a fermosa nogueira e o loureiro.
Con eles converso. E cos prantíos.
Unha paz, doce e fonda, vaime
enchendo de luz o corazón (...)"

Ritual pra unha tribu capital de Concello (1986)

ou coas súas flores favoritas, enumeradas en **Versos do lume e do vagalume**: (...) As minhas flores son poucas e comuns: / caraveis, camélias, rosas, açucenas, / pequenas cucas amarelas, chorimas / e barbas de galo que medravam / na pureza aldeá da minha infancia (...)."; de entre estas semella sentir Manuel Maria especial predilección polas mapoulas e, sobre todo, polas rosas:

Sempre a rosa. Sempre:
a forma,
a cor,
o recendo,
a luz,
a perfeiçom da rosa.
Prefiro a rosa vermelha.
E amo a rosa branca
porque cando lhe digo
simplesmente: ROSA,
entrecerra os olhos,
treme
e ruborece."

A luz ressuscitada (1984)

Manuel Maria canta os boscos en poemas como a "Égloga da fraga ouridourada", de **As lúcidas luas do outono**(1988):

"Hai que entrar na fraga humildemente,
co corazón limpísimo e con este
noso corpo mortal purificado (...)
A fraga é a residencia dos deuses:
o seu espacio, intocabel e sagro,

non pode ser tripado impunemente;
aquele que se atreva a profanalo
maldito será entre os malditos
e a sombra arrepiante do non ser
caerá sobor dél pra aniquilalo".

e detén-se a poetizar singularizadamente un tipo de bosco moi emblemático para Galiza, as carballeiras:

"A vella, fermosa carballeira
pon en nós un inqueda
tremor respetuoso:
cada carballo é un ser vivo
que canta, sofre e ama.
A súa sombra é un enigma
no que non podemos penetrar
doadamente. E a súa voz,
rouca e cambiante, ten
un tremer escuro de salmodia.
¿Qué mensaxe nos quere transmitir
o seu canto humano e vexetal?."

Ritual pra unha tribu...

Certos tipos de árbores e arbustos pulsan tamén con insistencia a febra apaixonada do escritor, como acontece co cedro, vencellado á casa petrucial e cantado no libro **Ritual pra unha tribu...**:

"O cedro coñeceu xa aos abós.
Permaneceu fidel á tribu
e á vella casona familiar.
Albergou aos paxaros.
Contemplou o paso dos anos
cun leno estremecemento
das súas ponlas poderosas.
Un día demoucáronllas
e sufriu en silencio
as súas feridas (...).
Defendín, con paixón, a súa
vida, ameazada por serras
e machados. E o cedro, sabeo."

cos loureiros, en **Versos do lume e do vagalume**(1982):

"Amo, loureiro gentil e delicado,
as tuas fortes folhas vibradoiras
em aberto diálogo co vento
e as tuas escuras pólas florecidas
de ledos melros e sílgaros cantores".

coas espadanas en **Poemas para dicirlle a duas lagoas** (1994):

"Espadana delgada,
irmá do xunco,
espada fráxil:
non soñas, non
con guerras
ou batallas.
Unicamente queres
escoitar as aves,
amparar galiñoas,
parrulos e labancos.
Fraga mínima da auga,
pequeno bosque
onde cantan

A natureza na literatura

*e demoran os ventos
que rizan e agariman
ás ondas da lagoa”.*

coas mimosas en **As lúcidas lúas do outono** (1988)

*“Agardamos, con impaciencia e tremor,
a tua chegada pra embebedarnos
co teu recendo escandaloso
e pra encher os nosos ollos
coas tuas puras chammas poderosas
que incendian ao mundo de alegría.
Ti desfás ás atoutiñantes brétemas
e chammas polo azul, mimosa amiga”.*

ou, finalmente, coas amendoeiras, cantadas nos versos do poema “Elexia pola amendoeira en frol”, do mesmo libro:

*“Berro soitario e firme de alegría
na friaxe de febreiro
cando a terra se abre
á suxerencia, poderosa e vital,
da primaveira. No meu maxín
estás, ouh frol de amendoeira,
co teu peso de verso emocionado
e a tua doce levedade de luz
sen estrenar (...).*

Non se esgota aquí o repertorio de elementos naturais obxecto das querencias do noso Manuel María. De entre eles cabe aínda sinalar, pola súa importancia, os relacionados coa auga:

*“Éme craro
o marmurio
das fontenas,
o rombar dos ríos,
o canto dos regueiros,
a auga que corre
nas pradelas,
a pinga de orballo
que trema na folla
da avelaira (...).*

Nesta vertente entrarían poemas adicados aos prados:

*“O verde das Pradelas da Fonte ten
suavidade de seda e luz virxe
de mencer: desperta en nós
o desexo de ollar medrar ao prado
e presenciar, sorprendidos
e asombrados, como o aire e a auga
se fan herba fermosa e delicada:
veludo polo que poden camiñar
as nosas ensoñacións convalescentes”.*

Ritual pra unha tribu...

ou poemas aos regatos, cantados neste versos de **Oráculos para cavalinhos-do-demo**(1986):

*“Claro regueiro, alto de músicas,
de apaixonados asubíos máxicos,
médranche as árbores como anceios,
vixían o teu tremor as espadanas:*

*nación, ti só, única patria
dos cabaliños do demo que te voan
coa súa gracia sutil e delicada (...)*”

e tamén nestoutros, pertencentes a **Ritual pra unha tribu...**:

*“Regato do Cepelo: naces e morres
na miña tribu, breve como
a milagreira pinga do orballo
que se pousa no pétalo da rosa (...)*”

Hai, finalmente, numerosos textos coas lagoas como fonte de inspiración. Citaremos, sen ir máis lonxe, os incluídos no último libro publicado polo momento polo noso autor, titulado **Poemas pra dicirle a dúas lagoas**(1994):

*“Eu son esta terra e esta auga: lagoas
de Seixas, Toiral, Santa Cristina,
Bardancos, Boedo, Lamas de Xermar,
Charca do Alligal, As Carpaciñas,
Pozos das Nádigas e do Olo,
pucharcas como estrelas ou lúas,
maravillosas esmeraldas, decorando
o corpo vexetal da miña tribo,(...)”.*

